

Az Impuls/Lendület-fesztivál plakátja

A Tândărică Színház, Bukarest

A feledésből jött mesék. R: Duda Paiva

Doina Papp

AZ ANIMÁCIÓ, 21. SZÁZADI HORIZONTOK

**12. IMPULS – NEMZETKÖZI KORTÁRS ANIMÁCIÓS
SZÍNHÁZI FESZTIVÁL, BUKAREST, 2016. NOVEMBER 19–28.**

Globalizáltabb, mint bármelyik más művészet, korszerű technikai bázisának köszönhetően az animáció művészete még megőrizte a első úttörők idejéből a művészeknek azt a vágyát, hogy minél személyesebben fejezzék ki magukat, még akkor is, ha ezt az általuk mozgatott tárgyak vagy bábok segítségével tették.

Az ImPuls – Nemzetközi Kortárs Animációs Színházi Fesztivál keretén belül, amelynek a bukaresti Tândărică Színház adott otthont, ezekre a szempontokra a kezdetektől hangsúly került az Octavian Saiu, kritikus által vezetett konferencián, aki – megidézte Kleistet, Craiget és Kantort, ennek a trendnek a kezdeményzőit is – úgy határozta meg az animációt, mint egy alkotási stratégiát, amely a művész-alkotó rendelkezésére áll. Természeténél fogva az animáció, mint a szubjektivitás és a lélektani személyesség tere, nem annyira technikafüggő, mint amennyire hinnénk, még akkor sem, ha a mi időnk előadásait a *high definition* technika segítségével tálalják is nekünk. (Idézzük meg, mint legfelsőbb modellt Simon McBurneyt, aki a bináurális technikát és a többszörös perspektívát – a 3D-t – használja, hogy megkomponálja azokat a hangzásvilágokat (*audio soundscapes*¹-eket), amelyek a színházi... mágia szempontjából kiegyenlíthetetlenek. Tehát egy paradoxon határainál vagyunk, egyrészt a művész lelke és vágya, hogy minél teljesebben fejezze ki önmagát a bábok és tárgyak segítségével, másrészt pedig a 21. század szuperkifinomult technológiája, amely felajánlja az eszközeit-felszereléseit, hogy követítse ezt a bensőséges dialógust. Bensőséges és közvetített egyazon időben?!

A műfajbéli kiemelkedő előadások azt bizonyítják, hogy igen, lehetséges, amikor sem egyik, sem másik elem nem lesz uralkodóvá a másik fölött, elfogadják egymást, használják egymást, másként fogalmazva együttműködnek, annak dacára, hogy ezek az előadásformák inkább a szerzői előadások kategóriájába kívánkoznak. Egyébként a híres McBurney társulat elnevezése *Complicite*, amely anélkül, hogy spekulálni kezdenénk, egy bizonyos fajta cinkosságot mutat egy technikával megtámogatott színházban, hogy újra Octavian Saiut idézzük, első személyben.

És, hogy ez mennyire így van, nagymértékben bizonyították a Călin Mocanu igazgató által válogatott előadások, aki az UNIMA-val közösen minden évben megrendezi Romániában ezt az eseményt. Ebben az évben, különösen a műsort hirdető plakátokat tekintve, lehetővé vált számunkra, hogy jelen időben értékeljük ezt a jelenséget, ugyanis az elmúlt év terméséről beszélünk, ami nem is kevés. Nem hiányzott Pulcinella (Olaszország) vagy Karagöz (Törökország), Vasilache magyar válogatott változatban, a néhai Kovács Ildikó rendezésében, akinek egyébként a bukaresti fesztivál meghatározó és tanulságos megemlékezéssel adózott egy kiállítás kíséretében, amelyen a legismertebb és legjobbban értékelt munkáit láthatta a közönség. Kovács Ildikó is azok közé a művészek közé tartozott, aki bár klasszikus technikákkal dolgozott, kortárs módon álmodott a művészi tárgyakkal és az önkifejezéséhez megalkotott térrel való viszonyának egyfajta misztikájáról (különben nem véletlenül látogatta Grotowski műhelyét).

1 Lásd a Wilson által bevezetett *audio landscape* fogalmát, amelyet magyarázva, értékelve született meg Hans Thies Lehmann meghatározása: „A színpadkép körül felépülő »auditív színpad« minden irányban intertextuális utalásokat nyit, vagy kiegészíti a színpadi anyagot zenei hangzás-, valamint »konkrét« zajmotívumokkal.” Hans-Thies Lehmann: Textuális tájkép, a hangok színháza = Posztdramatikus színház. ford. Kiss Gabriella, Bp., 2009. Balassi Kiadó, 177.

Nymio. Rendezte: José Antonio Puchades (Putxa), Spanyolország

Átváltozások kabaréja. R: Nyikolaj Zikov, Oroszország

Amikor minden zöld volt/When All Was Green. Key Színház, Izrael. Fotó Andrei Rosianu

A Hókirálynő. Rendező: Georgeta Lozincă,
Díszlettervező: Lukácsy Ildikó,
Zene: Zeno Apostolache Kiss;
Ariel Ifjúsági és Gyermekszínház román tagozata,
Marosvásárhely

Nagy figyelem kísérte a továbbiakban azokat az alkotásokat, amelyek tévedhetlenül alapoztak a mozgatók képzeletére és virtuozitására. Ez az oka annak, hogy az animáció területe egy szokatlan terep, azt is mondhatjuk, hogy néha a vegytiszta képzeleté. Igaz, ami igaz, manapság a „nagy” színház is egyre több animációs technikát használ, csak hogy, amikor kevert technikákról van szó, az animáció nem képes meggyőzően uralkodni az egész fölött. Hogy mennyi mindent lehet megvalósítani a gazdag képzelőerő segítségével – igazolta néhány előadás, amelyeket díjaztak is az eredetiségükért – azért, ahogy lelket tudtak varázsolni tárgyakra, bábokra, például a katalán José Antonio Puchades (Putxa), aki a saját kezéből alkotta meg Nymiót, hol kesztyűben, hol valamilyen kiegészítővel díszítve, hogy aztán elképesztő kalandokba keverje az előadás során.

Az oroszországi Nyikolaj Zikov egy nagyszerű show-ban megalkotott egy marionettet, nem többől és nem kevesebből, mint CD-kből, amelyek a reflektorok sejtelmes fényében lenyűgözően csillogtak. A szórakoztató előadásában, amelynek címe az *Átváltozások kabaréja* (Cabaretul metamorfozelor) volt, egyedül, több tucat bábuval váratlan átváltozásokat, a szemünk előtt újszerű, varázslatosan megvilágított anyagokból készült hol picit, hol óriás bábukat teremtett meg. Ez a művész megerősítette bennünk a hitet, hogy az animáció művészetében, ahogy a cirkuszművészetben is, a virtuozitást a professzionalizmuson és a sok munkán keresztül lehet elérni, különösen, mikor *propria manu*² kitalál technikákról van szó. És amikor mindezekhez még a költészet is társul, akkor az animációs előadást egy mozgásban levő költeményként határozhatjuk meg, amelyhez a művészek nem csupán a tehetségükkel és

az ötleteikkel járulnak hozzá, hanem különleges költői érzékenységgel is. Ezek a jellemvonások az izraeli Key Theater előadása esetében kiemelkedően értékeltek, mert olyan apró tárgyakat mozgatnak meg, amelyeket egy Tel Aviv-i utcáról a hulladékok közül szedtek össze, és az előadás során olyan törékeny történet született, amely tele van tartalommal, hogy bizonyos életkorokban hogyan éli meg saját életét az ember a természet oltalma alatt és a vele való együttélésben.

Főként a felnőttközönséghez szólt egy berlini társulat, és azáltal keltett különös szenzációt, hogy képes volt a marionetten keresztül a kortárs ember – aki fogolyként él az urbánus rituálék gyilkos béklyójában – problémáiról beszélni. A bábuk expresszionista groteszk megjelenése, de a humor változatos tartománya is, amelyben a történet kibontakozik, meggyőzte

² saját kezűleg, saját kézre

Ördögverő jóbarátok. Színpadra alkalmazta és rendezte: Kovács Ildikó, Látványtervező: Dan Frățiciu,
Zene: Kötő Áron; Puck Bábszínház, Kolozsvár

A Hókirálynő. Rendező: Georgeta Lozincă, Díszlettervező: Lukácsy Ildikó, Zene: Zeno Apostolache Kiss;
Ariel Ifjúsági és Gyermekszínház román tagozata, Marosvásárhely

A Hókirálynő

a zsűrit, és a *Clownok házainak* (Casele clovnilor) ítélte oda az egyik legjelentősebb díjat.

A Tjandărică Színház közönsége számára még új-szerűbb élményt jelentett A *feledésből jövő mesék* című előadás a poznańi Animációs Színház (Lengyelország) előadásában. A díszlet és bábok a brazil Duda Paiva tervei alapján készültek, akinek mindig sikerül szenzációt kelteni a kortárs bábművészetben. Az előadás olyan fogalmakkal játszott, mint a rémület és a rejtély, viccesen becsomagolva népszerű óriásbábjainak játékába, végig számítva a szereplők megjelenésének grotesksége és a belső tartalmuk érzékenysége közötti kontrasztra. Ezeknek a förtelmes bábuknak a naivitása és humora jelenti a Duda Paiva-stílus sikerének paradoxonát, a kortárs színházi előadások vizuális trendjeinek megfelelően (láthatjuk ugyanezt Purcarete vagy Radu Afrim előadásai esetében, hogy romániai példákat idézzünk).

Ami ezen a nemzetközi fesztiválon felsorakoztatott, nem túl bő természetből válogatott román előadásokat illeti, kötelességünk jelezni, hogy érzékeltetni lehet elsősorban egy terjedőssé vált, poros hagyományban

gyökerező repertoárhoz való makacs ragaszkodást, amelyet a gyerekekhez szóló animációs filmek a teltettséggel kimerítettek már, viszont azok a maguk részéről túlléptek ezen a ponton. A végtelenségig ugyanazokat a meséket megcélözva, néha azzal a magyarázattal szolgálva, hogy egy hasonlóan idejélmúlt tantervhez kötelesek igazodni, ezek az előadások nem túl sok korszerűséget vagy újat produkálnak, kizárva az erőltetett és elégtelen aktualizálásokat.

Természetesen vannak kivételek is, a marosvásárhelyi Ariel Színház, a gyulafehérvári Prichindel vagy a kolozsvári Puck Bábszínház ezen a fesztiválon is kimagasló kreativitást és eredetiséget mutattak. Különösen értékes volt a kifinomult stílus és az ebből eredő gyöngédség a *Hókirálynő* (Crăiasa zăpezilor) című marosvásárhelyi előadásban, a sajátosan keleti atmoszféra megteremtése Wilhelm Hauff *A kis Mukk* c. meséjében, amely egy figyelmesen alkalmazott tárgykultúrán alapult, vagy az a sajátosan román népmesei hangulat Petre Ispirescu *Aleodor császár* (Aleodor Împărat) című meséje esetében, amely a maszkok statikus monumentalitásának ápolásával valósult meg. A műfajon

A kis Mukk
Prichindel Bábszínház,
Gyulafehérvár

Én, Oblío.
Rendező: Nona Ciobanu,
Díszlettervező: Peter Kosir.
Tándárica Színház, Bukarest

belüli kísérletezésektől távol a legtöbb hazai animációs színház, úgy tűnik, tisztviselőkhöz hasonlóan teszi a dolgát, anélkül, hogy különösebben érdeklődne a művészetben megszületett változások iránt.

A Tándárică Színház, amely abban a kiváltságos helyzetben volt, hogy versenyen kívül majdnem minden előadását bemutathatta a fesztiválon, továbbra is a román bábszínház élvonalában helyezkedik el, olyan előadásokkal, mint az *Én, Oblío* (Eu, Oblío), egy csodálatra méltó videodíszletben, *A hóember, aki a nappal szeretett volna találkozni* (Omul de zăpadă care voia să întâlnească soarele), Ioan Brancu rendezésében, Matei Vișniec szövege alapján, *A halász és az aranyhalacska*

(Pescarul și peștișorul de aur), egy feketeszínházi technikával készült nonverbális előadás Magdalena Miteva bolgár rendező koncepciójában, a *Szentivánéji álom* Cristian Pepino átdolgozásában, amelyben az egyre gyakrabban alkalmazott leplezetlen mozgatási technika hasznosnak bizonyult, különösen, mert a színháznak fiatal, tehetséges és ambíciózus társulata van.

Jó, hogy a bábszínházaknak évente alkalmuk nyílik összemérni magukat a műfaj világosintű előadásaival. Még jobb lenne, ha ennek világosan látható lenne az eredménye is.

(Revista 22., 2016.12.06.)

Fordította Novák Ildikó

Szentivánéji álom.
 Rendező, díszlettervező:
 Cristian Pepino,
 Bábok: Dinu Carcaleteanu,
 Zene: Kevin MacLeod.
 Foto: Andrei Rosjanu.
 Țândărică Színház, Bukarest

Szentivánéji álom

THE HORIZONS OF ANIMATION IN THE 21ST CENTURY

By its very nature, animation focuses on the subjective and psychological aspects of personality. On one hand, artists desire to express themselves fully by using puppets and objects. On the other hand, the sophisticated technology of the 21st century, using its own tools and equipment can produce an intimate dialogue between old and new techniques. The most outstanding performances prove that yes, a dialogue is possible when neither element dominates and when both accept each other in a cooperative way. The festival performances drawing the most attention were those based on the puppeteer's imagination and virtuosity. Good examples of this were performances by the Catalan José Antonio Puchades of Putxet, Nikolai Zykov of Russia, the Teatr Animacji of Poznań and the Israeli Key Theater. Among Hungarian Romanian puppet theaters, the Ariel Theater of Țârgu Mureș/Marosvásárhely, Prichindel of Alba Iulia /Gyulafehérvár and the Puck Puppet Theater of Cluj demonstrated outstanding creativity and originality. The Țândărică Theater proved again that Romanian puppet theater still amongst the best in the world.